SPECIALIZED TEXT PITFALLS AND HOW TO AVOID THEM

Denisa Elena Petrehuş

Lecturer, PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: This article proposes to address certain aspects pertaining to specialized languages and to the methods employed when teaching/translating these languages in class, this being one of the most important issues facing any teacher involved in teaching specialized languages to non-philologist students.

It is known that a foreign language is sometimes perceived by a non-native as a barrier. This represents more of a problem when the text taught in class is in a language other than the students' mother tongue. Specialized translation is a form of translation whose distinctive features are given by the specialized nature of the texts to be translated. The scientific text confronts the student with a new context, helps him or her to adjust their views correctly, to choose suitable words and expressions in order to build thier statements and to be able to communicate them orally/in speaking; listening to a text and rendering it orally and in writing is based on the acquisition of specialized vocabulary.

The teacher's role is to highlight the pitfalls that may occur in the translation process and to help the students to avoid them.

Keywords: specialized text, common vocabulary, specialized vocabulary, homonymy, false friends, specialized language terminology.

Este cunoscut faptul că secolul al XX-lea este numit în acelaşi timp „secolul vitezei", „secolul cinematografiei", „secolul calculatoarelor electronice", dar mai este numit şi „secolul traducerii". Activitatea de traducere are vechi tradiţii. Ea este generată de existenţa pe glob a mai multor limbi şi va fi necesară atâta timp cât omenirea nu va dispune de o limbă unică pentru comunicare.

Într-o accepţie superficială se crede că traducerea înseamnă a găsi pentru cuvintele unei limbi cuvinte-echivalente în altă limbă. Considerându-se că lexemele sunt un fel de „etichete" ale obiectelor, fenomenelor, calităţilor, acţiunilor etc, se poate ajunge foarte

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

uşor la ideea eronată că traducerea ar fi un simplu schimb de „etichete". Ferdinand de Saussure observă în acest sens că „pentru unii oameni limba, redusă la principiul său esenţial, este o nomenclatură, adică o listă de termeni care corespund cu tot atâtea lucruri".[1] Există şi alţi cercetători care atenţionează că limba nu este o colecţie de cuvinte. Martinet afirmă că: „a învăţa o limbă nu înseamnă să pui noi „etichete" pe nişte obiecte cunoscute, ci să te obişnuieşti să analizezi astfel obiectul comunicării lingvistice."[2] Limbile diferă între ele nu numai după aspectul exterior, printr-un vocabular individual şi printr-o structură gramaticală specifică, ci şi prin felul de a organiza conţinutul semantic al lexicului, iar oameni care vorbesc limbi diferite nu prezintă în acelaşi mod lucurile.

Prin termenul de "traducere" înţelegem: traducerea ca un concept abstract (adică atât procesul de traducere, cât şi traducerea ca produs), traducerea ca produs al procesului de traducere (adică textul tradus) şi traducerea ca proces (activitatea desfăşurată de traducător). O a patra teorie este cea enunţată în completare de Bantaş şi Croitoru, şi anume teoria interpretativă a traducerii, care, pe lângă studierea traducerii ca produs şi ca proces, pune accent pe procesul de interpretare, cuprinzând domeniile lingvisticii, psiholingvisticii, semanticii, pragmaticii, contextului cultural, competenţei de comunicare, în cadrul analizei textului efectuate în vederea traducerii (translation oriented text analisys – TOTA).[3] Se susţine ideea conform căreia odată cu efectuarea unei traduceri are loc o *metamorfoză* la nivelul textului. Textul original suferă cu ajutorul traducătorului diverse procese de prelucrare, trasnformare, interpretare, adaptare. Se obţine astfel un text nou şi acesta este adus în faţa receptorului. Se poate afirma că "se pierde" şi/sau "se câştigă" prin "naşterea" unui noi text.

S-a afirmat în repetate rânduri că traducerea este "o artă intermediară". Aceasta rezultă din apropierea a două "sfere lingvstice" pe care traducătorul trebuie să le stăpânească foarte bine. În plus, există şi o oscilare a cercetătorilor între definirea traducerii ca arta şi/sau ştiinţă. Se mai adaugă şi o altă valenţă, cea de "meşteşug".

Theodore Savoy la 1957 scrie "The Art of Translation" (Arta Traducerii), Eugene Nida în 1964 vorbeşte despre "Towards a Science of Translating" (Despre Ştiinţa Traduceii), iar E. Jakobson, 1958, vede traducerea ca meşteşug. Alţii merg mai departe şi o văd ca artă exactă (George Steiner, 1975) sau G. Mounin (1963) care consideră că

[1] *Saussure, Ferdinand de. Curs de lingvistică generală – Iaşi , 1998 , p. 85*
[2] *Martinet, Andre. Elemente de lingvistică generală ., Bucureşti , 1970 , p. 30*
[3] *Andrei, Bantas; Elena Croitoru, Didactica traducerii, Editura Teora, Bucureşti, 1999, p.11*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

traducerea este o artă care, ca şi medicina, are o bază ştiinţifică. Bantaş şi Croitoru în studiul consultat consideră că „dificultatea

nu constă în a considera traducerea ca fiind o artă sau o ştiinţă, ci în a sublinia complementaritatea lor.” [4]

Traducătorul este “un mag”, iar misiunea sa nu este tot timpul una uşoară. El trebuie să ştie să jongleze cu cuvintele, să cunoască trăsăturile semantice denotative şi conotative şi, asttfel, să decidă întrebuinţarea termenilor. “Traducerea nu este niciodată un simplu transcodaj al unui monosistem standard într-un alt monosistem standard, ea este întotdeauna căutarea echivalenţelor între două polisisteme extrem de complexe.”[5] Umberto Eco se întreba în cartea sa “A spune cam acelaşi lucru. Experienţe de traducere” “Ce înseamnă a traduce? Primul răspuns consolator ar fi: a spune acelaşi lucru într-o altă limbă”.[6] Deci, se poate afirma că traducătorul este făuritorul unei limbi noi. “Traducătorul este acela care trebuie să descopere tăişurile cuvântului, surprinzătoarele asocieri de contrast, potrivirea perfectă a expresiei”.[7]

În 1991, Federaţia Internaţională a Traducătorilor (FIT) sub egida UNESCO, a decretat 30 septembrie Ziua Internaţională a Traducătorilor şi nu a ales această dată întâmplător. În calendarul romano-catolic, astăzi este sărbătorit Sfântul Ieronim, traducător de referinţă al Bibliei din limba greacă, ebraică şi aramaică în limba latină, în secolul al III-lea. O altă dată importantă ar fi cea de 26 septembrie. În fiecare an, începând cu 2001, pe 26 septembrie se celebrează Ziua Europeană a Limbilor, deoarece unul dintre cele 13 obiective specifice ale strategiei pentru educație și formare ale Uniunii Europene este ameliorarea procesului de învățare a limbilor străine.

Se pune întrebarea dacă poate fi limba mijlocul de exprimare a gândurilor şi sentimentelor, a personalităţii? Aşa se pare. Chiar dacă un moralist părea convins că limba a fost inventată pentru a ascunde gândurile. Şi chiar dacă limba poate exprima şi un neadevăr. Căci, într-un fel ori altul, până la urmă omul tot „se trădează” prin ceea ce spune şi prin felul în care o face, inclusiv prin mimică, prin gesturi şi prin alte aspecte. Până la urmă cineva este atât şi aşa, cât şi cum se exprimă. (Wittgenstein: „Limitele limbajului meu semnifică limitele lumii mele”).

[4] *Idem, p.12*
[5] *T. Ionescu, Stiinţa sau/ şi arta traducerii, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003, p. 41*
[6] *Umberto Eco, A spune cam acelaşi lucru. Experienţe de traducere, Editura Polirom, Iaşi, 2008*
[7] *Andrei Bantas, Elena Croitoru, op. cit., p. 21*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

Este deja bine-cunoscută butada *traduttore traditore.* "A trece dintr-o limbă în alta îneamna a-i modifica structurile".[8] Astfel, actul de "trădare" pe care îl face un traducător este unul asumat. Traducătorii sunt creatori de "punţi de legătură între naţiuni, rase, culturi, epoci, continente, între trecut şi prezent. Au puterea de a birui timpul şi spaţiul".[9] Iar rolul lor în societate este cu atât mai important, cu cât "cuvintele nu îmbracă realitatea, ci sunt mai degrabă un soi de cuiere de care se agaţă ideile".[10]

Având ca bază de studiu o experienţă de peste 15 ani şi studii doctorale în domeniu, în prezentul articol urmărim să prezentăm predarea textelor specializate la studenţii nefilologi şi evitarea „capcanelor" care pot să apară în procesul de traducere a textelor la curs sau în cadrul studiului individual al studentului. În prezent sunt lector universitar doctor la Departamenul de Limbi Străine Specializate şi predau *Cursul de germană specializată* (anul I) la 10 facultăţi din cadrul Universităţii Babeş-Bolyai şi sunt colaborator al Departamentului de Limbi Moderne Aplicate, unde predau limba germană (limba D) şi Cursul de limba italiană contemporană. Este de la sine înţeles că în cadrul cursului de limbă străină se acordă o atenţie deosebită şi traducerilor specializate. Obiectivul fundamental al DLSS este formarea competențelor de comunicare academică în limbă străină. Programa de învățare vizează în mod specific achiziţia de cunoştinţe şi dezvoltarea deprinderilor de comunicare într-o limbă străină ca instrument de formare şi informare academică şi profesională. Tipologia curriculară are în vedere crearea unui profil de vorbitor cu competenţe axate pe studiul limbajelor de specialitate, având drept componentă de bază însuşirea tehnicilor şi strategiilor necesare pentru învăţare independentă, conform nevoilor proprii.[11]

Studenţii care urmează un curs de limbă străină predat de cadrele didactice ale Departamenului de Limbi Străine Specializate(http://lett.ubbcluj.ro/departamente/departamentul-de-limbi-straine-specializate/) au posibilitatea de a-şi dezvolta capacitatea de autoevaluare a nivelului de competenţe şi deprinderi, se vor deprinde să-şi fixeze obiective reale şi realiste, să-şi selecteze în mod autonom materialele şi să îşi urmărească singuri progresul.

Ce este traducerea specializată?

[8] *Roger T. Bell, Teoria şi practica traducerii, Editura Polirom, Iaşi, 2000, p. 24*
[9] *J. Delisle, Judith Woodsworth, Traducătorii în istorie, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2008, p. 1*
[10] *E. Nida, Traducerea sensurilor, Institutul European, Iaşi, 2004, p.142*
[11] http://lett.ubbcluj.ro/departamente/departamentul-de-limbi-straine-specializate/

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

Aceasta reprezintă traducerea textelor care aparţin „domeniilor specializate, non-literare, din care cele mai cunoscute sunt ştiinţa şi tehnologia, economia, marketingul, dreptul, politica, medicina şi mass-media" (Gotti & Šarčević 2006: 9,). Traducerea specializată mai poate fi numită şi traducere tehnică, definită de Sue Ellen şi Leland Wright ca „traducerea textelor specializate, adică a textelor scrise în domeniul LSP" (1993: 1). Traducerea specializată poate fi „diferenţiată de alte forme de traducere prin terminologie" (Newmark 1995: 151), prin caracteristici gramaticale.

Textul ştiinţific introducându-l pe student într-o nouă sferă de idei, îl determină să-şi orienteze concepţiile, să aleagă alte cuvinte şi expresii pentru a-şi construi enunţurile; ascultarea textului şi redarea lui în formă orală şi scrisă are ca scop activizarea lexicului de specialitate, elaborarea priceperilor de a selecta informaţiile referitoare la viitoarea specializare şi construirea unui dialog spontan.

Este binecunoscut faptul că studierea limbilor străine la facultăţile de profil şi la facultăţile tehnice diferă foarte mult. Şi totuşi, în ambele cazuri se urmăreşte obţinerea aceluiaşi ţel: formarea competenţei de comunicare orală şi în scris, precum şi obţinerea unor performanţe care să-i permită studentului să citească literatura de specialitate în limba străină studiată.

Cu studenţii Facultăţii de Filosofie, Istorie, Teatru şi Film se abordează un anumit tip de texte specializate. Experienţa noastră didactică fiind formată cu preponderenţă în contextul predării ştiinţelor umane la Facultatea de Matematică şi Informatică, Facultatea de Biologie şi Geologie, Facultatea de Fizică, Facultatea de Chimie şi Inginerie chimică, Facultatea de Geografie, Facultatea de Ştiinţe Politice, Administrative şi ale Comunicării, facultăţi care se axează pe domenii de studiu diferite, rezultă că, pentru studenţii fiecăreia dintre aceste facultăţi, profesorul de limbă străină este obligat să selecteze texte din domenii şi arii de studiu uneori foarte diverse.

Am observat că studenţii nefilologi au o reticenţă la prima vedere a textului respectiv. În receptarea textului specializat în limba străină se pot identifica mai multe tipuri de aşa-zise "bariere": cea a limbii, a gramaticii, a stăpânirii şi a utilizării termenilor de specialitate din limba-ţintă. Iar când trebuie să alcătuiască ei înşişi propoziţii sau fraze, îşi cer voie să folosească dicţionarul/ internetul. Traducerea este un moment esenţial al oricărui act de comunicare, înlăturând conceptul de incompatibilitate şi înlocuindu-l cu acela de complementaritate.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

Există o delimitare clară între traducerea textelor literare "care vizează recrearea frumosului în limba-ţintă, pe când traducerea textelor ştiinţifice vizează retransmiterea adevărului".[12] Traducerea *are un rol foarte precis în procesul didactic.*

Un text ştiinţific are diverse caracteristici. În textul ştiinţific există o anumită dispunere lexicală şi sintactică uzuală a materialului şi un set comun de unităţi funcţionale şi instrumente formale, de exemplu, în texte legislative, utilizarea abundentă a pronumelor nehotărâte, a formelor verbale pasive şi impersonale. În textele de specialitate întâlnim mai rar fraze construite prin coordonare. Aceasta datorită particularităţii limbajului ştiinţific care este precis, laconic, cu caracter informativ. Frecvent, se folosesc construcţii subordonatoare care conduc mai clar ideea spre cititor. În textele ştiinţifice se stabileşte o altă corespondenţă între categoriile de persoană şi număr: devine activă persoana a III-a, utilizată la numărul singular şi plural; persoana I tinde să fie folosită numai la numărul plural, iar persoana a II-a devine inactivă şi, dacă se utilizează, atunci numai la numărul plural. Astfel, persoana I se substituie aproape exclusiv prin formele persoanei a III-a. Se foloseşte diateza pasivă foarte des.

Trebuie subliniat faptul că limba specializată nu este total izolată de limba comună, fiind un sector al acesteia, vectorul de transmitere a informaţiei de specialitate. Spre deosebire de cuvînt, termenul aparţine unui domeniu specializat care trebuie tot timpul specificat.

Pentru a facilita "exploatarea" textului specializat la curs, profesorul trebuie sa recurgă la explicaţii care ţin de gramatica contrastivă. Aici intervine rolul de "mediator " între cele două limbi, întrucât acestea (română şi germană) fac parte din familii diferite de limbi, deci există foarte multe deosebiri şi în ceea ce priveşte morfo-sintaxa, iar aceste deosebiri ar putea fi bariere în procesul de traducere.

În procesul activităţii de traducere, cel care traduce întâlneşte foarte multe greutăţi. O problemă constituie *sensurile cuvintelor*, deoarece din punct de vedere semantic orice cuvânt este o unitate complexă, alcătuită din mai multe nuanţe de sens. Acestea pot fi dezvăluite în cadrul câmpurilor lexicale . Există trei trepte de stabilire a gradului de generalizare a sensurilor :

a) **sens denotativ**, adică „direct", şi este sensul fixat în dicţionare la N1;

[12] *Georgiana Lungu Badea, Teoria culturemelor, teoria traducerii, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2004,*
p. 7

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

b) **sensul referinţial** – lexemele, care sunt, de obicei, cuvinte monosemantice din stilul administrativ – juridic etc;

c) **sensul conotativ** – valoarea suplimentară expresivă pe care o capătă cuvântul într-o limbă concretă. Conotaţiile ne apar şi ele la rîndul lor de mai multe tipuri : *conotaţii asociative* – ele apar în diferite limbi pentru felurite obiecte, de obicei, sunt metafore; *conotaţii simbolice*- sunt de factură naţională şi sunt absolut specifice culturii şi limbii date; *conotaţii – expresiv stilistice, conotaţii legate de tradiţii* şi altele.

Prin urmare, pentru a evita o traducere greşită, traducătorul trebuie să cunoască foarte bine toate înţelesurile cuvintelor din text.

O altă problemă în cadrul traducerii o constituie *problema „realiilor*" – cuvinte care redau noţiuni specifice care ţin de cultura materială şi spirituală a unui popor. Obstacolul cel mai mare îl constituie nu cuvintele ca atare, pentru care nu se pot găsi echivalenţe, ci realităţile la care acestea se referă. De exemplu, francezii au 50 de cuvinte diverse pentru mai multe varietăţi de pâine; echimoşii mai mulţi termeni pentru a denumi zăpada ş.a.m.d.

Deseori traducătorul se ciocneşte de aşa-numitul *lexic intraductibil*. Există în limbi diferite cuvinte care denumesc noţiuni, obiecte, situaţii care nu există în experienţa şi în viaţa de toate zilele a persoanelor care posedă o altă limbă. Dar lipsa de echivalente nu înseamnă că traducerea este imposibilă. Ea poate fi efectuată, doar că ea îşi pierde unele nuanţe specifice, totuşi sensul general poate fi păstrat. „Intraductibilitatea nu trebuie privită ca un mister sau ca o sperietoare. Ea este o noţiune statistică" afirmă J. Mounin, autorul unei lucrări de mare răsunet în teoria traducerii.

Una dintre cele mai mari dificultăţi care apare la redarea dintr-o limbă în alta o prezintă *expresiile frazeologice.* Specificul frazeologismelor constă în faptul că sensul lor nu rezultă din suma sensurilor cuvintelor care o alcătuiesc, iar acestea la prima vedere, nu pot trezi suspiciuni unui vorbitor de altă limbă, de ex. *a mînca moarea cuiva*. Cuvintele acestei expresii pot fi utilizate în aceeaşi ordine şi cu sensul lor direct, dar pentru a identifica frazeologismul trebuie să luăm contextul : „... şi apoi tu nu ştii cine-i mănîncă, *n-ai mîncat niciodată moarea ei* (I. Creangă)". La fel putem să explicăm următorul exemplu: „Mai *ştii de unde sare iepurele*? mai ales că bărbatu-său nu este aici."(I. Creangă). Cuvintele subliniate luate aparte, în afară de context, vor avea cu totul altă semnificaţie. „La „scara intraductibil" sau „greu de tradus" frazeologismele sau expresiile

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7
BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

frazeologice ocupă aproape primul loc." [Vlahov, Florin, p. 228] Întâlnim şi aşa-numitele *paralexeme regionale* , adică expresii care se întîlnesc în mai multe limbi. De ex. *a fi cu ochii în patru* există într-o formă identică în cinci limbi balcanice: română, aromână, albaneză, neogreacă şi bulgară. Pentru redarea frazeologismelor dintr-o limbă în alta există mai multe procedee, care, însă, trebuie aplicate cu discernământ, căci o traducere mecanică sau o calchiere nereuşită poate genera confuzii regretabile în textul din limba – ţintă.

Cea mai mare dificultate la alegerea cuvintelor o constituie *polisemia, omonimia şi sinonimia*. Prin urmare, omonimia este una dintre sursele de greşeli în traducere. Se confundă la traducere unităţile lexicale cu omonimele lor din altă limbă.

Din categoria aceasta fac parte greşelile numite în practica traducerii: *„falşi prieteni"*. Prin "falşi – prieteni" avem în vedere cuvintele, care având rădăcină comună în cele două limbi şi fiind, de obicei, din acelaşi izvor, diferă în ceea ce priveşte conţinutul semantic. Asemenea cuvinte mai sunt numite şi omonime interlingvistice sau, respectiv, omonime bilingve. Reformatski afirma că : „traducerea din limbi înrudite între ele ascunde foarte multe primejdii pentru traducători."

Printre aşa-zisele "capcane" care pot să apară în procesul de traducere mai amintim: 1) Barbarismul – tendinţa de a inventa un cuvânt care nu există în limba-ţintă; 2) Solecism – greşeală de a propune nişte structuri sintactice neexistente în limba dată; 3) Contra-sens – o traducere contrarie celei care presupune enunţul original; 4) Non-sens – lipsă de sens, când traducătorul nu-şi reciteşte textul tradus; 5) Omiterea – refuzul de a traducere din cauza dificultăţii; 6) Greşeli ortografice (de pronunţare); 7) Supratraducere.

Problema realiilor şi culturemelor în traducere. „Fiecare limbă reflectă prin intermediul resurselor sale multiple aspecte ale vieţii materiale şi spirituale a poporului care o vorbeşte, redă cu ajutorul unor cuvinte şi expresii inedite felul de a fi şi valorile esenţiale ale culturii şi civilizaţiei etniei respective."[I.Condrea, 2004:99] În cazul, unde limba va căpăta nişte caracteristici proprii numai ei, care la rîndul lor fiind condiţionate de o cultură autohtonă, vor apărea nişte unităţi lexicale şi frazeologice, numite „elemente exotice", realii, cuvinte intraductibile, etnografisme, cuvinte de fundal, străinisme. Aceste unităţi proprii doar unui popor, vor fi cu atât mai evidente cu cât ele vor fi relevate prin metode contrastive, când vor fi supuse traducerii şi vor deveni clasice prin faptul că ele constituie deja nişte simboluri ale intraductibilităţii: charme (fr), gentelmen (engl), dor, taină (rom). Cercetătorii bulgari S.Florin şi S.Vlahov, în lucrarea „Intraductibil în

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

traducere" oprindu-se în special la semnificaţia termenului de realii, îi dau nu numai o definiţie-sinteză: „*Realiile* sunt cuvintele sau expresiile care denumesc obiecte caracteristice unei culturi, care de regulă nu au echivalente în altă limbă şi de aceea nu sunt traduse după regulile generale", dar şi propun pentru realii o clasificare amplă, compartimentele principale fiind: 1.Realii geografice: stepă, preerie etc. În acest context unii savanţi desting şi categoria denumirilor geografice pentru ţări, oraşe etc. 2.Realii etnografice, care reflectă modul de viaţă, mâncăruri: spaghetti, pizza, mămăligă, vestimentaţie: sombrero, mocasini, opinci, cultura şi arta: horă, trubadur, mărţişor, menestrel. 3.Realii socio-politice, care cuprind denumiri care se referă la denumiri administrativ-teritoriale, mişcări şi partide etc.

Cu adevărate probleme se va ciocni traducătorul şi atunci cînd va fi nevoit să traducă *culturemele*. Termenul de "culturem" a fost realizat din punct de vedere formal prin analogie cu „fonem, morfem, lexem" (culture + sufixul ème). Culturemele sunt „...nişte enunţuri purtătoare de informaţii culturale, unităţi de cultură, „aluzii prestigioase" după Vinay şi Darbelnet". [G.Lungu Badea, 2001:367] Anume văzute din punct de vedere traductologic, culturemele au fost reconsiderate. Iniţial, sub aspect lingvistic, ele nu reprezentau decât nişte conotaţii, câmpuri semantice, iar ulterior ele sunt văzute sub aspect extralingvistic. În acest caz, culturemul va deveni un fenomen din societate, care pentru membrii acestei societăţi are o relevanţă specifică. După acelaşi autor, vom distinge din punct de vedere formal următoarele tipuri de cultureme: 1.Cultureme simple: Polichinelle, Cosânzeana; 2.Cultureme compuse: raison suffisante, embrassons-nous Folleville, iar din punct de vedere funcţional: 1.Cultureme istorice: burtă verde; 2.Cultureme actuale: poujadisme. Astfel, pentru "Ileana Cosânzeana" ar exista mai multe variante de traduceri, unele cu conotaţii şi aluzii culturale: 1.Frumoasa cu părul de aur; 2.Frumoasa frumoaselor etc.

Traducerea specializată se opune traducerii literare. Ea întruchipează difuzarea cunoştinţelor ştiinţifice în diferite domenii ale activităţii umane: economie, tehnică, drept, informatică, medicină etc, traducerile specializate fiind mult mai numeroase decât cele literare. Conform nivelului de complexitate şi funcţionalitate, traducerea specializată relevă câteva tipuri de texte: Texte ştiinţifice – texte, articole, monografii etc.; Texte funcţionale – scrisori oficiale, contracte, reglementări etc; Texte utilitare - instrucţiuni tehnice sau farmaceutice, recomandări etc. Textele tehnice se caracterizează prin specificul lor denotativ, lipsit de conotaţii.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

Termenul tehnico-ştiinţific impune coprezenţa unei ***noţiuni*** (*semnificatul noţional* e pasibil de o definiţie lexicografică ce permite utilizări figurate) şi a unui ***concept*** (semnificatul *conceptual* reprezintă conţinutul strict al unei definiţii tehnico-ştiinţifice, neadmiţând decât sensul propriu). Se consideră că limba română este dinamică şi deschisă schimbărilor, ceea ce implică, printre altele, *o mobilitate mare a vocabularului*, mai ales în condiţii extralingvistice speciale, cum sunt cele de după 1990. Introducerea unor cuvinte noi, dezvoltarea unor *sensuri necunoscute* înainte şi mai ales, *„migrarea"* unor cuvinte din lexicul specializat spre lexicul comun determină supunerea vorbitorilor (instruiţi în grade diferite) la „presiuni" lexicale intense şi complexe. Presa scrisă şi vorbită are spaţii rezervate în care se îmbină *specializarea profesională* (tehnico-ştiinţifică) cu tendinţe de extindere dincolo de specializare. In aceste condiţii, satisfacerea *nevoilor comunicării* nu se poate face fără ca cele mai diverse grupe de vorbitori să nu apeleze la dicţionare de diferite tipuri (dicţionare generale şi dicţionare speciale). Şi este unanim admis *caracterul instituţionalizat al reglării uzului cuvintelor de către dicţionare.* În *dicţionare* se înregistrează un *inventar lexical* sau un lexic determinat, care se impune prin forme şi sens, atât în *limba comună* cât şi, mai ales, în *limbajele specializate*. Rezultă *caracterul descriptiv - normativ* al *dicţionarelor* care reflectă uzul cuvintelor, dar îl şi normează. *Dicţionarele* se plasează între reprezentarea generală a *sistemului lexical* (lexic comun şi lexic specializat) şi folosirea lui concretă (*actualizarea)* în *vorbire* sau în *texte diverse* (de limbă comună, de diverse specialităţi, manuale şcolare şi universitare sau din mass -media). Sau, altfel spus, *dicţionarele* oferă o *lectură socială a sensului pentru lectori diverşi.*

Limbajul ştiinţific şi tehnic este destinat în primul rând specialiştilor. Când aceştia trebuie să comunice cu audienţa mai puţin specializată este necesar apelul la dicţionar pentru a explica termenii din textele de specialitate.

Limba naturală – comună sau specializată – este utilizată inevitabil atât în exprimarea cotidiană, cât şi în cercul specialiştilor. Dar se poate afirma faptul că există cuvintele care trec, care migrează dinspre limba ***comună*** în **limbajul matematic,** cum ar fi: "asemenea", "cap", "centru", "picior", "deschis", "închis", "ascuţit" etc, dar se poate vorbi şi despre un proces invers, adică termeni matematici să "migreze" înspre limbajul popular. În cadrul acestui proces nu se pierde sensul matematic, de bază. ("diagonală", "cerc", "permetru", "romb" etc). Doar termenul "obtuz" cunoaşte o deviere semantică: "OBTUZ, -ă, obtuzi, -e, adj.1. (În sintagma) *Unghi obtuz* = unghi mai mare de 90 de

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7
BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

grade. 2. Fig. (Despre minte; p.ext. despre oameni). Care pricepe greu; redus, mărginit – Din fr. "obtus", DEX : 617).

Atunci când nu se cunoaşte foarte bine terminologia de specialitate, putem afirma că se poate aluneca foarte uşor spre variante neprofesioniste de traducere, iar "căderea în capcană" este inevitabilă.

Rolul profesorului este de a ghida studentul spre o comprehensiune a textului specializat, să semnalizeze posibilele "capcane" care ar putea să apară în procesul de traducere şi să le faciliteze depăşirea lor.

Concluzii

Din punct de vedere teoretic, învăţarea limbajului de specialitate vizează două aspecte: lingvistic şi metodic. Aspectul lingvistic se referă la minimizarea materialului lexical şi gramatical, selectarea textelor cu conţinut ştiinţific. Astfel de texte trebuie să aibă pentru studenţi un caracter comunicativ, să fie interesante, să aibă o încărcătură informativă, să fie problematice, să ţină seama nu numai de nivelul de cunoaştere a limbii străine de către studenţi, ci şi de nivelul cunoştinţelor lor în domeniul viitoarei specialităţi (nivelul de competenţă profesională a studenţilor).

Dacă limba comună este definită, de obicei, ca totalitatea cuvintelor şi îmbinărilor de cuvinte care se folosesc în mod curent, lexicului specializat îi aparţin toate elementele lexicale care sunt într-un mod sau altul, legate de o activitate specifică, de un domeniu ştiinţifico-profesional, şi care sunt folosite de un grup de vorbitori în comunicarea lor scrisă sau orală, în cadrul unui domeniu al existenţei sociale, profesionale şi culturale. El are o sferă de întrebuinţare limitată şi, în consecinţă, este înţeles doar de un grup social strict determinat. Rolul profesorului de limbă străină este acela de a facilita procesul de comprehensiune al acestor texte specializate şi de a elimina "barierele" care pot să apară în procesul didactic.

Bibliografie:

1. Lungu Badea, G., Teoria culturemelor, teoria traducerii, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2004

2. Bantas, A., Croitoru, E., Didactica traducerii, Editura Teora, Bucureşti, 1999

3. Bell,R.,T, Teoria şi practica traducerii, Editura Polirom, Iaşi, 2000

4. Delisle, J.,Woodsworth, Judith,Traducătorii în istorie, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2008

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)

5. Eco, U., A spune cam acelaşi lucru. Experienţe de traducere, Editura Polirom, Iaşi, 2008

6. Ionescu, T., Stiinţa sau/ şi arta traducerii, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003

7. Martinet Andre. Elemente de lingvistică generală .- Bucureşti , 1970

8. Nida, E., Traducerea sensurilor, Institulul European, Iaşi, 2004

9. Saussure Ferdinand de . Curs de lingvistică generală – Iaşi , 1998

10. Katharina Reiss, La critique des traductions, ses possibilities et ses limites. Traduit de l'allemand par C. Bocquet. Arras,Artois Presses Universite,2002, coll. "Traductologie"

11.Alexandra Vrânceanu, Semiotica imaginii vizuale, în "Analele Universităţii Bucureşti, Limbă şi Literatură română", an XLX, 1996

12. http://lett.ubbcluj.ro/departamente/departamentul-de-limbi-straine-specializate/

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3968 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 3.145.131.238 (2024-04-26 05:19:45 UTC)